

AB-GATS süreci ve mühendislik eğitimine etkileri

30 Ekim 1947 tarihinde imzalanan ve 10 Ocak 1948 de yürürlüğe giren "Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması" (GATT - General Agreement on Trade and Tariffs), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) ile birlikte, dünya para sistemini tanımlayan Bretton Woods anlaşmasında öngörülen kurumların üçüncüsünü oluşturmuştur.

GATT, uluslararası ticaretin işleyişinde uygulanacak ilke ve kurallar ile anlaşmazlıkların çözüm mekanizmalarının hukuki temellerini oluşturmuştur. GATT çerçevesinde belirli aralıklarla pek çok müzakere turu gerçekleştirilmiş, bu anlaşma Uruguay Turu ile uluslararası bir örgüt olan Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ - World Trade Organization WTO) dönüşmüştür.

GATT çerçevesinde, 1986'da Uruguay'da başlayan 8. Çok Taraflı Ticaret Görüşmelerinde (Uruguay Turu - Uruguay Round), mallardan sonra hizmetlerin de serbestleştirilmesi müzakerelerine geçilmiş, bu çalışmalar 1993 yılı Aralık ayında tamamlanmıştır. 125 ülke söz konusu müzakerelere katılmış ve Ülke Taahhüt ve Muafiyet Listeleri oluşturulmuştur. Uruguay Turunda alınan kararlar üye ülkelerin hükümetleri tarafından 12-15 Nisan 1994 tarihleri arasında Fas'ın Marakeş kentinde imzalanmış ve Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu anlaşma uluslararası hizmet ticaretine ilişkin temel kavram, kural ve ilkeleri ortaya koyan ilk çok taraflı anlaşmadır. Özellikle hizmetler sektöründe anılan

anlaşma kapsamında ülkeler, yabancı hizmet sunucularına uyguladıkları kısıtlamaları kapsayan Taahhüt ve Muafiyet Listelerini oluşturmuş ve anılan listeler, GATS'ın eki olarak kabul edilmiştir. DTÖ kapsamında, bugüne değin imzalanmış bulunan sayısız çok taraflı ticaret ve yatırım anlaşması bulunmaktadır. Her ne kadar anlaşmanın hiçbir bağlayıcılığı bulunmayan önsözünde, dünyadaki yaşam standardının yükseltilmesi, çevre standartlarının korunup geliştirilmesi, dünya ölçeğinde adil gelir dağılımının sağlanması, vb. "yüce" ilkeler yer alsa da, bağlayıcı hükümlere bakıldığında bu ilkelerin hayata geçirilmesinin ne derece olanaksız olduğu hemen göze çarpmaktadır. Çünkü hükümlerdeki yegane ortak temel; bütünleştirilmiş, uygulanabilir ve kalıcı bir çok taraflı ticaret sistemi geliştirmek ve bu ilkeleri korumak; sermayenin karşılıklı çıkar esasına dayalı bir şekilde, dünya ticaretinde ve yatırımlarda karşılaştığı engelleri ortadan kaldırmaktır.

Özetle, 1945'lerde uluslararası ticaretin çerçevesi çizilerek, Genel Ticaret Anlaşması (GATT) oluşturulmuş, uzun süren çalışmalar sonrasında 1986 yılına gelindiğinde, GATT içerisinde sürekli mal ticareti ön plana çıkmış, mal ticaretinde "uluslararası kurallar ne olmalı?" sorusuna yanıtlar aranmış ve 1986 yılında da Uruguay Turu müzakere kapsamı içerisinde hizmetler konusunun da dahil edilmesi ihtiyacı duyulmuştur. Çünkü Uruguay Turu sırasında, 2002 yılı rakamlarıyla, 3.5 trilyon ABD Dolarlık "hizmet ticareti"nin önemi fark edilmiştir. Dolayısıyla, hizmet ticareti uluslararası ticaretin önde gelen ülkeleri tarafından düzenlenmesi gerekli bir konu olarak tespit edilmiştir.

1986 yılında başlayan bu çalışmalar, 1995 yılına kadar sürmüş ve Türkiye'de bu dönemde Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın (GATS) gerek "yazım grubu", gerekse "müzakere grubu"nda aktif olarak yer almıştır. Türkiye'nin de kurucu üye olarak imza attığı ve 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Nihai Senet ile ülke Taahhüt ve Muafiyet listeleri, 25 Şubat 1995 tarihinde TBMM'de onaylanmış ve 26 Mart 1995 tarihi itibarıyla, Türkiye'nin DTÖ'ne üyeliği resmi hale getirilmiştir. Böylece, GATS da bir "iç hukuk" düzenlemesi haline gelmiştir.

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS), esasen hizmet ticaretinin uzun vade serbestleşmesini öngörmekle birlikte, kısa vadede, hizmetler alanında ülkelerin durumlarını belirlemeyi de amaçlamaktadır. Bu sayede, taraf ülkelerin hizmet ticaretinde mevcut durumdan daha kısıtlayıcı önlemlere yönelmesi engellenebilmektedir. Ancak hali hazırda, DTÖ üyesi ülkelerin GATS çerçevesinde hizmet ticaretine yönelik taahhüt listeleri farklılıklar göstermektedir.

Tüm görüşmeler, Birleşmiş Milletler (BM)'in "Provisional Central Product Classification No:77" ile Dünya Ticaret Örgütü'nün 120 numaralı Sektörel Sınıflandırma Listesi'nde yer alan tanımlar bazında yapılmaktadır. 120 no.lu belge dahilinde tanımlanan sektörler, hizmet ve ticarete konu olan hizmetlerin tamamını içermektedir. Dolayısıyla, devletin verdiği hizmetler, eğer ticarete konursa ve ekonomik kazanç sağlayan bir eylem içeriyorsa, bu hizmetler de anlaşmanın kapsamı içerisine girmektedir.

GATS süreci, ülkemizin ve mühendis-mimarların aleyhine işlemektedir. Hem pazara giriş, hem de milli muamele açısından, ülkemiz Taahhüt Listesi'nde bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili olarak TMMOB'nin yapmış olduğu çeşitli girişimlere rağmen, Hazine Müsteşarlığı GATS ile ilgili taahhütlerini bildirmiş ve o taahhütlerde Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin bütün görüşleri bir tarafa

bırakılarak, mühendislik-mimarlık alanlarında hiçbir çekince konulmamıştır. Bu haliyle, yabancıların Odalara geçici üyeliği koşulu dışında bir engel kalmamıştır.

SONUÇ

Neoliberal (yeni sağ) politikalar hızla ekonomik ve sosyal yapıda yeni düzenlemeler içerisine girmeye başlamıştır. Bu düzenlemeler toplumun çalışan büyük çoğunluğuna birçok kazanılmış hakkın elinden alınması, işsizlik ve yoksullukta geri dönülmez bir artış olarak yansımıştır ve yansımaktadır. İşte bu dönemde ilk kez bugün anladığımız anlamı ile mühendis ve mimarlara dair yeni tanımlamalar da kullanılmaya başlamıştır. Sermayenin ihtiyaçlarını belirleme doğrultusunda verili eski mühendis tanımı ve teknik eğitim kurgusu yetersiz kaldığı ölçüde bunun yeniden şekillendirilmesi zaruri hale gelmiştir.

Yetkin mühendis/mimar, akreditasyon ve mesleki yeterlilik gibi tanım ve uygulamalar bu yeniden şekillendirme sürecinin adımları olarak gündeme gelmektedir. Üretim ilişkileri buna bağlı uluslararası ve ulusal iş bölümü ve Türkiye'ye biçilen rol göz önüne alındığında üniversite eğitimi, mesleki yeterlilik, yetkin mühendislik ve akreditasyon sorunları nasıl ele alınmalı sorusuna yapılması gereken, eğitimin eşit ve parasız olması yönünde mücadele yürütmek, toplum çıkarları doğrultusunda mühendislik-mimarlık hizmetlerinin hayata geçirilebilmesi için eğitimde yer alması gereken kriterleri belirlemek, bu yönde merkezi olarak planlanmış bir eğitim sisteminin ve programının hayata geçirilmesi yönünde baskıda bulunmak olmalı (mı) dır. Tartışılmalı ve Alternatifler üretilmelidir.

TARTIŞMA

Burada kritik tartışma şudur. Sermaye sınıfı/kapitalizm, mimarlık-mühendislik alanından diğer tüm hizmetler alanına kadar her şeyi kendi lehine yeniden düzenlerken neden hala ideolojik hegemonya kurabiliyor ve neden mühendis/mimarlar hala bu etkinin altında sermaye merkezli politikalara ve düzenlemelere onay (!) verebiliyorlar.

Ezilen emekçi kesimler ile çıkarları kesişen mühendis/mimarlar neden hala kendi lehlerine tüm alanları düzenlemeye yönelik yeterince politika geliştiremiyor ya da örgütlenemiyorlar.

Mühendis-mimarlar ve aday adayları öncelikle nesnel durum tespitini doğru yapabilmek ve ardından çıkış yollarını tartışmak/ tartıştırmak durumunda değil midir?

KAYNAKÇA:

- TMMOB ,Odalar Web sitesi.
- Mühendislik . Mimarlık kurultay notları, mühendislik Mimarlık kurultay kararları
- Antimai çalışma grubu web. Sitesi. Antimai.org.tr
- 'Kapitalimin Kaleleri-I IMF , WB, AB' Gaye YILMAZ , TÜRKİYE MAI ve KÜRESEL ÇALIŞMA GRUBU.
- Kapitalimin Kaleleri-II WTO- Dünya Ticaret Örgütü.TÜRKİYE MAI ve KÜRESEL ÇALIŞMA GRUBU-
- MAI: 21. Yüzyılın Sömürgecilik Bildirgesi. TÜRKİYE MAI KARŞITI ÇALIŞMA GRUBU
- Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri ve TMMOB, TMMOB Nisan 2005
- Hizmet Ticareti Genel Anlaşması GATS Nedir? TMMOB Müh. Mimarlık Haftası Etkinlikleri 19 Ekim 2001 Ankara, Teoman Öztürk' ü anma etkinlikleri, 11 Temmuz 2002 Ankara
- İvme, Sayı 2006/6, Yetkin Mühendislik,
- Üniversite A.Ş. Özgür üniversite yayınları.
- TMMOB Çalışma Raporları. (Özellikle 35,36,37,38 dönem raporları.)
- Küreselleşme üzerine bol miktarda külliye mevcuttur. Özellikle ÖZGÜR ÜNİVERSİTE yayınları.
- Mimarlık ve eğitim kurultay dergisi- mimarlık eğitiminde akreditasyon

